

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

ROZSUDOK

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 79/93

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu vo veci podnetu Ľ. K., bytom T., t. č. Psychiatrická liečebňa Veľké Zálužie, z dôvodu porušovania základných práv a slobôd priznaných čl. 17 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky Psychiatrickou liečebňou vo Veľkom Záluží okr. Nitra podľa § 33 ods. 1 zák. č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov a vychádzajúc z princípu ochrany ústavnosti podľa článku 124 Ústavy Slovenskej republiky rozhodol

t a k t o :

1. Uznesenie Okresného súdu v Nitre číslo Ncú 11/93 zo dňa 4. mája 1993, ktorým bola vyslovená prípustnosť prevzatia Ľ. K. do zdravotníckej starostlivosti v Psychiatrickej liečebni vo Veľkom Záluží bez jeho súhlasu:

a) je v r o z p o r e s § 23 ods. 5 písm. b) a § 24 ods. 3 zákona č. 20/1966 Zb. o starostlivosti o zdravie ľudu v znení neskorších predpisov a § 191d ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku;

b) je n e ú č i n n é po uplynutí času, ktorý zákon ukladá na vydanie rozsudku o prípustnosti držania chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu.

2. Psychiatrická liečebňa vo Veľkom Záluží je povinná ihneď po doručení rozsudku Ústavného súdu Slovenskej republiky prepustiť L. K. z ústavnej zdravotníckej starostlivosti poskytovanej v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky a so zákonom.

O d ô v o d n e n i e :

Dňa 31. 8. 1993 I. senát Ústavného súdu Slovenskej republiky podľa ustanovenia § 18 ods. 3 písm. b) a § 25 ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov na neverejnom zasadnutí predbežne prerokoval podnet L. K. vo veci porušovania jeho ústavného práva na zaručenie osobnej slobody Psychiatrickou liečebňou vo Veľkom Záluží, okr. Nitra. Podľa ustanovenia § 25 ods. 3 zákona č. 38/1993 Z. z. sa podnet stal predmetom ďalšieho konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.

Ústavný súd Slovenskej republiky odoslal výzvu Psychiatrickej liečebni vo Veľkom Záluží s požiadavkou na uplatnenie práva účastníka konania vyjadriť sa k podnetu, a to v lehote troch dní od jej doručenia. Rovnakú lehotu Ústavný súd Slovenskej republiky stanovil ďalším účastníkom konania na určenie advokátov alebo komerčných právnikov, ktorí ich podľa ustanovenia § 22 zák. č. 38/1993 Z. z. budú zastupovať v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. Trojdňová lehota je kratšia, než sa účastníkom konania obvykle určuje na splnenie výzvy Ústavného súdu Slovenskej republiky. Krátku lehotu určil Ústavný súd Slovenskej republiky s prihliadnutím na závažnosť práva, ktorého porušovanie sa v podnete namietalo, ako aj s prihliadnutím na lehoty, ktoré v záujme ochrany tohto práva Ústava Slovenskej republiky v čl. 17 ods. 6 určuje iným subjektom.

L. K. na výzvu Ústavného súdu Slovenskej republiky odpovedal prehlásením o vzdaní sa ďalšieho pokračovania konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky, pretože "sa dohodol so sestrou, že vybaví jeho umiestnenie v Domove dôchodcov a zatiaľ podľa možností svojho zdravotného stavu bude na liečení alebo sám doma vo svojej garsónke, ak sa tak dohodne s príbuznými".

Vychádzajúc z princípu ochrany ústavnosti podľa čl. 124 Ústavy Slovenskej republiky v rámci konania o podnete Ústavný súd Slovenskej republiky starostlivo preskúmal okolnosti späťvzatia podnetu L. K. Vzhľadom na skutočnosť, že späťvzatie

podnetu nebolo dôsledkom odstránenia doterajšieho stavu porušovania Ústavou zaručeného práva menovaného a berúc do úvahy z toho vyplývajúcu nevyhnutnosť tento stav urýchlene odstrániť a tak naplniť princíp ochrany ústavnosti, Ústavný súd Slovenskej republiky rozhodol, že **osoba, ktorá je nezákonne pozbavená osobnej slobody, má právo na pokračovanie už začatého konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky a to bez ohľadu na jej prejavenu vôľu v priebehu konania, ako i úkony ostatných účastníkov konania.**

Vyjadrenie Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží k podnetu Ľ. K. obsahovalo list podpísaný MUDr. M. K., riaditeľkou Psychiatrickej liečebne a prílohu k nemu, ktorú podpísal MUDr. T. R., primár 3. oddelenia Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží. MUDr. M. K. uviedla: "Vzhľadom na závažnosť duševného ochorenia u pacienta Ľ. K. doporučujeme prehodnotiť a ukončiť celý prípad." MUDr. T. R. uviedol: "Súčasný stav pacienta je o niečo lepší, ale jeho nevlastná matka má výhrady proti jeho skorému prepusteniu. Napísala o. i. v liste: «Starala som sa o neho ako o svojho vlastného, lenže všetko bolo bezúspešné, ba naopak spôsobil mi toľko zla, koľko vládal. Opíjal sa, rozpredal všetko, čo mal, do môjho zamestnania mi chodil denne nadávať, môj zamestnávateľ za jeho počínanie pohrozil okamžitou výpoveďou. Byt po sebe nechal hotové smetište, čo som už upratala s výmenou zámky, lebo do bytu si vodil všelijaké pochybné ženy...»". Vo vyjadrení MUDr. T. R. sa okrem toho uvádza množstvo medicínskych argumentov dokazujúcich, že Ľ. K. je duševne chorý.

Psychiatrická liečebňa sa nevyjadřila k právnej stránke podnetu Ľ. K. Za neuplatnenie práva vyjadriť sa k podnetu protistrany konania nemožno nikoho postihovať právnymi sankciami, ale túto okolnosť možno chápať ako prejav postoja Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží k platnej právnej úprave podmienok poskytovania ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu. Tento postoj sa nepriamo podčiarkuje záverečným vyhlásením MUDr. T. R.: "Dĺžku hospitalizácie tak isto ako u iných pacientov určujeme striktne podľa klinického stavu a možností pokračovania v ambulantnej liečbe."

O otázke zdravotného stavu, ktorá je ťažiskom argumentácie Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží k podnetu Ľ. K., Ústavný súd Slovenskej republiky konštatuje, že pre konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky je právne irelevantná. Ochranu osobnej slobody Ústava Slovenskej republiky v čl. 17 ods. 6 priznáva nielen duševne

zdravým, ale aj osobám postihnutým duševnou poruchou alebo duševnou chorobou. Nemožno vôbec uvažovať o tom, že Ústava Slovenskej republiky dovoľuje prevziať do ústavnej psychiatrickej starostlivosti bez súhlasu osoby, ktoré sú duševne zdravé. Jediné tí, ktorí duševne zdraví nie sú, môžu byť prijatí do ústavnej psychiatrickej starostlivosti bez svojho súhlasu z dôvodu duševnej poruchy alebo duševnej choroby. Iba ak existujú medicínske dôvody, musia sa dodržať zákonom určené podmienky, aby sa chorý musel liečiť proti svojej vôli.

Právnym základom tohto vzťahu medicíny a práva sú ústavné práva priznané článkom 17 ods. 6 a článkom 40 Ústavy Slovenskej republiky. Článok 40 nie je nadradený čl. 17 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky. Z toho dôvodu od neho nemožno odvíjať záver o potrebe chrániť zdravie chorého aj proti jeho vôli. Človek má právo byť zdravý, nie povinnosť byť zdravý. Obmedzenia, ktoré sa ukladajú v prípade niektorých, napr. infekčných ochorení, sa vykonávajú aj v záujme ochrany spoločnosti, a nie výlučne v záujme ochrany zdravia chorého. K opatreniam na ochranu spoločnosti patrí aj obmedzenie osobnej slobody osoby prejavujúcej znaky duševnej poruchy alebo duševnej choroby. K obmedzeniu osobnej slobody takých osôb dochádza aj v záujme ochrany ich zdravia, ale nie iba v záujme ochrany ich zdravia. Preto obmedzenie osobnej slobody nemôže byť samozrejmosťou vždy, keď sú na to zdravotné dôvody. Len vtedy, keď spoločenský záujem preváži nad záujmami chorého, Ústava Slovenskej republiky a v súvislosti s jej ustanoveniami zákon o starostlivosti o zdravie ľudu a Občiansky súdny poriadok dovoľuje obmedziť osobnú slobodu chorého bez jeho súhlasu, či dokonca proti jeho výslovne prejavnému nesúhlasu.

Účelom určenia právnych podmienok, za ktorých sa dovoľuje poskytovanie psychiatrickej starostlivosti bez súhlasu chorého nie je zmarenie liečby osôb postihnutých duševnou poruchou alebo chorobou, ale vytvorenie právnych záruk ochrany takých osôb pred neopodstatnenou alebo nenáležitou zdravotníckou starostlivosťou.

Podstatou právne dovoleného obmedzenia osobnej slobody vo forme ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu, je súhlasné rozhodnutie súdu. Pri ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu nejde o neobmedzené poskytovanie zdravotníckej starostlivosti, ani keď zdravotnícky pracovník alebo zdravotnícki pracovníci zistia medicínske dôvody pre poskytnutie ústavnej zdravotníckej starostlivosti. Súhlas chorého,

ktorý sa vyžaduje pre poskytovanie zdravotníckej starostlivosti (§ 23 zák. o starostlivosti o zdravie ľudu) pri ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu v zásadnej otázke prijatia a držania v ústavnej zdravotníckej starostlivosti sa nahrádza rozhodnutím súdu. Rozhodnutie súdu uznesením (§ 191b ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku) je účinné len na dobu určitú, do vydania rozsudku. Nahradenie súhlasu chorého rozhodnutím súdu sa vzťahuje len na okolnosti, o ktorých zákon dovoľuje súdu rozhodovať. Rozhodovanie o ďalších okolnostiach zdravotníckej starostlivosti aj po právoplatnosti uznesenia, resp. rozsudku o zákonnosti ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu podlieha právnomu režimu § 23 zákona o starostlivosti o zdravie ľudu. Aj v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu chorého má chorý právo udeľovať súhlas na vyšetrovacie a liečebné výkony podľa § 23 ods. 2; o nahrádzaní súhlasu chorého aj v prípade ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu platia ustanovenia § 23 ods. 3 a ods. 4 zák. o starostlivosti o zdravie ľudu.

Ústavný súd Slovenskej republiky vyzval Psychiatrickú liečebňu vo Veľkom Záluží, aby splnomocnila advokáta alebo komerčného právnicka na svoje zastupovanie v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. MUDr. M. K. odpovedala: "Nemáme advokáta, ani komerčného právnicka, ktorý by mohol liečebňu zastupovať."

Psychiatrická liečebňa nepreukázala, že sa pokúsila o uzavretie dohody s advokátom alebo komerčným právnikom o zastupovaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky, ani nepožiadala o predĺženie lehoty na splnomocnenie advokáta alebo komerčného právnicka, čo jediné by mohlo byť opodstatnené, ak by mala záujem nájsť si zástupcu pre konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky a v určenej lehote by sa jej z nejakých príčin nepodarilo uzavrieť dohodu o zastúpení. Aj keď ide o povinnosť účastníkov konania upravenú zákonom, nečinnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky v dôsledku jej nesplnenia by v tomto prípade bola na ujmu účastníka konania, ktorý urobil podnet vo veci ochrany svojho ústavného práva. V záujme ochrany ústavného práva na nedotknuteľnosť osobnej slobody E. K. preto Ústavný súd Slovenskej republiky pokračoval v konaní.

Ústavnému právu na ochranu osobnej slobody pred ústavnou zdravotníckou starostlivosťou bez súhlasu sa v Slovenskej republike priznáva dvojaká ochrana.

Podľa čl. 17 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky: "Zákon ustanoví, v ktorých prípadoch možno prevziať osobu do ústavnej zdravotníckej starostlivosti alebo ju v nej

držať bez jej súhlasu. Takéto opatrenie sa musí do 24 hodín oznámiť súdu, ktorý o tomto umiestnení rozhodne do piatich dní."

Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa vydáva Listina základných práv a slobôd určuje: "Zákon ustanoví, v ktorých prípadoch možno osobu prevziať alebo držať v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez jej súhlasu. Také opatrenie musí byť do 24 hodín oznámené súdu, ktorý o tomto umiestnení rozhodne do 7 dní."

Platná ústavná úprava obsahuje dve povinnosti. Povinnosť do 24 hodín od prevzatia do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu oznámiť prevzatie pacienta súdu. Túto povinnosť, ktorú zhodne určuje čl. 17 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky i čl. 8 ods. 6 ústavného zákona ČSFR č. 23/1991 Zb., zákonodarca adresuje zdravotníckemu zariadeniu, v ktorom sú umiestňované osoby bez súhlasu (§ 191a ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku). Druhou ústavnou povinnosťou je povinnosť rozhodnúť do päť dní (čl. 17 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky), resp. do sedem dní (čl. 8 ods. 6 ústavného zákona č. 23/1991 Zb.) o prevzatí do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu. Túto povinnosť zákonodarca tak v Ústave Slovenskej republiky, ako aj v ústavnom zákone určuje súdu. Povinnosť súdu spresňuje zákonodarca v Občianskom súdnom poriadku tak, že ju adresuje súdu, v ktorého obvode je ústav, ktorý oznámil prevzatie do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu (§ 191b ods. 1). Takú povinnosť nemá tento súd iba vtedy, ak prevzatie a držanie v ústavnej zdravotníckej starostlivosti nariadil súd v inom konaní (§ 191b ods. 1).

Medzi obomi úpravami je zrejмый rozpor v určení lehoty pre rozhodnutie súdu. Ide o rozpor ústavy s ústavným zákonom Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, ktorý nemá povahu odporujúcich právnych noriem podľa právneho režimu čl. 152 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Zásada chrániť nedotknuteľnosť osobnej slobody pred jej porušovaním nezákonným poskytovaním ústavnej zdravotníckej starostlivosti je spoločná pre Ústavu Slovenskej republiky i pre Listinu základných práv a slobôd. Rozdielnosť je jedine v lehote predpísanej Ústavou Slovenskej republiky a Listinou základných práv a slobôd na rozhodnutie súdu o tom, či v konkrétnom prípade došlo k obmedzeniu osobnej slobody v súlade so zákonom. Odstrániť túto rozdielnosť možno podľa ustanovenia čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky takým výkladom orgánu aplikujúceho právo, ktorým sa

zabezpečí súlad Listiny základných práv a slobôd, ako aj Občianskeho súdneho poriadku s Ústavou Slovenskej republiky.

V konaní o prevzatí do ústavnej zdravotníckej starostlivosti okresný súd vykoná dôkazy potrebné na posúdenie, či k prevzatiu došlo zo zákonných dôvodov (§ 191b ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku) a uznesením rozhodne, či k prevzatiu došlo zo zákonných dôvodov (§ 191b ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku).

Podľa § 23 ods. 5 písmena b) zák. č. 20/1966 Zb. o starostlivosti o zdravie ľudu v znení neskorších predpisov: "Chorého možno bez jeho súhlasu prevziať do ústavnej starostlivosti, ak ohrozuje chorý vzhľadom na duševnú poruchu seba alebo svoje okolie." Na dôkaz splnenia tejto podmienky nestačí tvrdenie osoby alebo osôb domáhajúcich sa prevzatia iného do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez jeho súhlasu. Súd musí zistiť, či k prevzatiu došlo preto, lebo chorý naozaj ohrozil seba alebo svoje okolie spôsobom, ktorý je dostatočne závažný na to, aby sa obmedzila jeho osobná sloboda a musí vykonať aj výsluch chorého a ošetrojúceho lekára (§ 191b ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku). Súčasťou konania súdu vo veci zákonnosti prevzatia do ústavnej zdravotníckej starostlivosti musí byť aj preskúmanie otázky, či zdravotnícke zariadenie splnilo svoju povinnosť oznámiť súdu prevzatie chorého bez súhlasu do 24 hodín od obmedzenia slobody chorého prevzatím do ústavnej zdravotníckej starostlivosti. Zmeškanie tejto lehoty platná právna úprava (ústava aj ústavný zák. č. 23/1991 Zb.) neumožňuje odpustiť. Odpustením zmeškania lehoty by sa v tomto prípade závažne porušila ochrana osobnej slobody garantovaná v čl. 17 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a oslabila by sa právna istota, že k obmedzeniu osobnej slobody dôjde jedine v súlade so zákonom. Ak súd zistí, že k oznámeniu prevzatia do ústavnej zdravotníckej starostlivosti došlo neskôr ako v ústavou predpísanej lehote, prevzatie do ústavnej zdravotníckej starostlivosti nie je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ani s Občianskym súdnym poriadkom. Rovnako zákon nedovoľuje odpustiť zmeškanie 5-dňovej lehoty určenej na vydanie uznesenia súdu o zákonnosti zadržania chorého.

Čas, keď bol súd vyrozumený o prijatí L. K. do ústavnej zdravotníckej starostlivosti v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky sa nepodarilo určiť s takou presnosťou, aby sa dalo jednoznačne rozhodnúť, či došlo k porušeniu Ústavou Slovenskej republiky predpísanej povinnosti do 24 hodín od obmedzenia osobnej slobody oznámiť túto

okolnosť súdu. V spisoch, ktoré na dožiadanie podľa § 31 ods. 2 zák. č. 38/1993 Zb. Ústavnému súdu Slovenskej republiky postúpil Okresný súd v Nitre pod spisovou značkou Ncu 11/93 je doklad vystavený na meno K. L. Adresátom dokladu je Okresný súd v Trenčíne. Ďalej je na ňom údaj "Nemocnica 8.00 hod." a razítko 12. II. 1993. Na telefonickú výzvu Ústavného súdu Slovenskej republiky primár 3. oddelenia Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží MUDr. T. R. uviedol, že hospitalizácia L. K. na psychiatrickom oddelení Nemocnice s poliklinikou v Trenčíne trvala od 10. februára 1993 do 16. februára 1993 a potom bol prevezený do Veľkého Zálužia.

Na otázku, kedy psychiatrické oddelenie nemocnice s poliklinikou v Trenčíne hospitalizáciu oznámilo Okresnému súdu v Trenčíne, MUDr. T. R. uviedol: "Zrejme hneď". Ústavný súd Slovenskej republiky upustil od preskúmania otázky, či k prijatiu L. K. došlo 10. februára 1993 alebo 11. februára 1993, lebo pred otázkou, koľkokrát bolo ústavné právo L. K. porušené, uprednostnil rýchlosť odstránenia stavu nezákonného obmedzovania osobnej slobody.

MUDr. J. H., primár psychiatrického oddelenia nemocnice v Trenčíne 16. februára 1993 písomne vyrozumel Okresný súd v Trenčíne o preložení L. K. k ďalšej liečbe do Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží. Pretože účelom ustanovenia čl. 17 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky je ochrana osobnej slobody a dovoľenie jej obmedzenia iba zo zákonom predvídaných dôvodov, preloženie z jedného ústavu zdravotníckej starostlivosti do iného ústavu zdravotníckej starostlivosti nie je právnym dôvodom pre začatie počítania novej lehoty. O zákonnosti zadržania L. K. do 15. februára 1993, mal rozhodnúť okresný súd s príslušnosťou určenou v ustanovení § 88 ods. 1 písm. d) Občianskeho súdneho poriadku.

Dňa 15. februára 1993 bol miestne príslušný pre vydanie takého uznesenia Okresný súd v Trenčíne. Okresný súd v Trenčíne postúpil vec Okresnému súdu v Nitre 17. februára 1993. Spis bol Okresnému súdu v Nitre doručený 19. februára 1993. Prvý úkon Okresného súdu v Nitre je doložený písomnou výzvou Psychiatrickej liečebni zo dňa 28. marca 1993. Obsahom výzvy je otázka, či L. K. je ešte hospitalizovaný v Psychiatrickej liečebni vo Veľkom Záluží. Právo zdravotníckeho zariadenia držať chorého bez jeho súhlasu a bez súdneho uznesenia o zákonnosti zadržania trvá päť dní. Ak ústavou vymedzená lehota uplynie bez toho, aby súd vydal uznesenie o zákonnosti zadržania, právo zdravotníckeho

zariadenia obmedziť osobnú slobodu chorého zaniká. Ak po zániku práva zadržať chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez jeho súhlasu nie je chorý prepustený z ústavnej zdravotníckej starostlivosti, jeho ďalšie držanie v ústavnej zdravotníckej starostlivosti nie je v súlade so zákonom. V čase od 16. februára 1993 Psychiatrická liečebňa vo Veľkom Záluží obmedzila osobnú slobodu Ľ. K. spôsobom, ktorým zákon nedovoľuje zasiahnuť do osobnej slobody človeka.

Vznik stavu, ktorý nie je v súlade so zákonom, nezapríčinilo iba správanie Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží. Viac zákonom uložených povinností nespĺnil aj súd konajúci vo veci.

Zo spisového materiálu Ncú 11/93, ktorý Okresný súd v Nitre predložil Ústavnému súdu Slovenskej republiky, vyplýva, že okresný súd nevykonal náležité dokazovanie a posúdenie zdravotného stavu Ľ. K. pre vydanie uznesenia o vyslovení prípustnosti prevzatia do Psychiatrickej liečebne vo Veľkom Záluží. Zápisnica, ktorá bola vyhotovená dňa 4. mája 1993 v Psychiatrickej liečebni vo Veľkom Záluží, má viacero obsahových i formálnych nedostatkov.

Ako nedostatočné treba posúdiť aj zhodnotenie zdravotného stavu Ľ. K. psychiatrickou liečebňou pre rozhodnutie na vyslovenie prípustnosti prevzatia pacienta do zdravotníckeho zariadenia bez jeho súhlasu.

Podľa § 24 ods. 3 zák. č. 20/1966 Zb. v znení neskorších zmien a doplnkov: "Do rozhodnutia súdu o zákonnosti dôvodov na prevzatie chorého do ústavnej starostlivosti možno vykonávať iba také vyšetrovacie a liečebné výkony, ktoré sú nevyhnutné na záchranu života a zdravia chorého alebo na zabezpečenie ochrany okolia chorého." V konaní o prípustnosti prevzatia chorého do ústavnej psychiatrickej starostlivosti bez súhlasu chorého súd musí preskúmať nielen, či je splnená podmienka § 23 ods. 5 písm. b) zákona č. 20/1966 Zb. v znení neskorších predpisov, ale aj to, či chorého nepodrobili vyšetrovacím alebo liečebným výkonom nad rámec úpravy § 24 ods. 3 zákona o starostlivosti o zdravie ľudu. Ak súd zistí, že sa chorému poskytla zdravotnícka starostlivosť presahujúca rozsah zákonom dovolenej starostlivosti, nemôže rozhodnúť, že k prevzatíu chorého došlo v súlade so zákonom a preto nemôže vydať uznesenie, ktorým prevzatie schváli. Z uznesenia predloženého Ústavnému súdu Slovenskej republiky Okresným súdom v Nitre vyplýva, že

okresný súd sa vôbec nezaoberal skúmaním otázky, či ústavná zdravotnícka starostlivosť Ľ. K. sa poskytuje v súlade s podmienkou § 24 ods. 3 zákona č. 20/1966 Zb.

Činnosť súdu vo veci zákonnosti držania chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez jeho súhlasu sa nekončí vydaním uznesenia o tom, že prevzatie bolo v súlade so zákonom. "Ak súd vyslovil, že prevzatie bolo v súlade so zákonnými dôvodmi a umiestnený je obmedzený alebo vylúčený zo styku s vonkajším svetom, pokračuje súd v konaní o vyslovení prípustnosti jeho ďalšieho držania v ústave" (§ 191d ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku). "V rozsudku, ktorý musí byť vyhlásený do troch mesiacov od výroku o prípustnosti prevzatia do ústavu, rozhodne súd, či ďalšie držanie je prípustné a na akú dobu" (§ 191d ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku). Proti uzneseniu o zákonnosti zadržania možno podať odvolanie, ktoré nemá odkladné účinky (§ 191c ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku). Osoba, ktorej sloboda sa súdnym rozhodnutím obmedzí bez jej súhlasu, zostáva v ústavnej zdravotníckej starostlivosti. To znamená, že obmedzenie jej slobody trvá aj počas rozhodovania o odvolaní proti uzneseniu o zákonnosti zadržania v ústavnej zdravotníckej starostlivosti. Pretože ochrana osobnej slobody je základným účelom súdneho konania vo veciach založených ustanovením čl. 17 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky, lehota "do troch mesiacov od výroku" sa nemôže počítať na ujmu chránenej osoby, ale treba ju počítať spôsobom výhodným pre chránenú osobu. Preto ju treba počítať odo dňa, keď súd uznesením vyslovil, že zadržanie je v súlade so zákonom, a nie až od právoplatnosti uznesenia. Pritom zákon vychádza z predpokladu, že súd rozhodne v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, teda najneskôr do päť dní od obmedzenia osobnej slobody občana. Lehotu teda nemožno počítať až od okamihu, keď súd oneskorene rozhodne o zákonnosti zadržania v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu.

Pre konanie o podnete Ľ. K. má zásadný význam otázka, ako dlho je účinné uznesenie súdu o prípustnosti prevzatia chorého do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu. Uznesením sa dočasne rozhoduje o zákonnosti obmedzenia osobnej slobody bez súhlasu chorého. V záujme zabezpečenia ochrany osobnej slobody pred nezákonným zbavením osobnej slobody Občiansky súdny poriadok predpisuje 3-mesačnú lehotu, v ktorej súd musí rozhodnúť rozsudkom o zákonnosti držania chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu. Ak súd rozsudkom do troch mesiacov od obmedzenia osobnej slobody nerozhodne o zákonnosti držania chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti

bez súhlasu, ďalšie držanie chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti je v rozpore so zákonom. Uznesenie o zákonnosti prijatia chorého do ústavnej zdravotníckej starostlivosti nemôže nahrádzať rozsudok o prípustnosti držania chorého v ústave zdravotníckej starostlivosti. Právne účinky vyslovené v uznesení o zákonnosti prijatia zanikajú okamihom právoplatnosti rozsudku o prípustnosti držania chorého. Ak taký rozsudok súd nevydá v zákonom predpísanej lehote, uznesenie o prípustnosti prevzatia do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu stráca účinnosť v okamihu uplynutia lehoty, ktorú zákon ukladá súdu na rozhodnutie veci rozsudkom.

L. K. prevzali do ústavnej zdravotníckej starostlivosti 10. februára 1993. O dvadsaťštyri hodín uplynula lehota, v ktorej mal ústav zdravotníckej starostlivosti splniť svoju povinnosť oznámiť zadržanie súdu. Do päť dní od 10. februára 1993 mal súd rozhodnúť uznesením o zákonnosti zadržania L. K. v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez jeho súhlasu. Dňa 15. februára 1993 uplynula lehota, v ktorej bolo povinnosťou okresného súdu uznesením rozhodnúť o zákonnosti zadržania. Dňa 10. mája 1993 uplynula zákonom určená lehota, v ktorej bolo povinnosťou okresného súdu rozsudkom rozhodnúť, či ďalšie držanie L. K. v ústavnej zdravotníckej starostlivosti je prípustné a na akú dobu. Uznesenie Okresného súdu v Nitre, ktorým súd vyslovil, že prevzatie L. K. do ústavnej zdravotníckej starostlivosti je prípustné, nemôže byť účinné po 10. máji 1993. Ďalšie držanie L. K. v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu po tejto lehote je protiústavné a nezákonné. Protiústavne a nezákonne založený stav nemožno dodatočne napraviť inak, ako skončením obmedzenia osobnej slobody chorého.

Akt aplikácie práva nie je nezákonný iba vtedy, keď jeho výrok je v rozpore so zákonom. Nezákonný je aj vtedy, keď pred jeho vydaním orgán aplikujúci právo nedodrží alebo poruší zákon. V konaní o zákonnosti obmedzenia osobnej slobody L. K. sa viacnásobne nedodržel i porušil zákon.

Nesplnenie a porušenie je v príčinnej súvislosti s porušovaním ústavného práva L. K. na obmedzenie osobnej slobody iba zo zákonných dôvodov a po overení existencie takých dôvodov spôsobom určeným zákonom. Prevzatie a držanie L. K. v Psychiatrickej liečebni vo Veľkom Záluží je v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, so zákonom o starostlivosti o zdravie ľudu, ako aj s Občianskym súdnym poriadkom.

1. Psychiatrická liečebňa vo Veľkom Záluží porušila Ústavu Slovenskej republiky, keď:

a) v ústavnej zdravotníckej starostlivosti držala bez súhlasu Ľ. K. po uplynutí 5-dennej lehoty bez uznesenia súdu o prípustnosti prevzatia chorého do ústavnej zdravotníckej starostlivosti,

b) drží chorého po uplynutí zákonom predpísanej lehoty bez rozsudku súdu o prípustnosti ďalšieho držania chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti na základe uznesenia súdu, ktoré 10. mája 1993 stratilo účinnosť.

2. Okresný súd v Trenčíne nesplnil svoju ústavou uloženú povinnosť rozhodnúť uznesením o umiestnení chorého do ústavnej zdravotníckej starostlivosti do piatich dní (§ 191b ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku v spojení s čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky).

3. Okresný súd v Nitre nesplnil a porušil zákon, keď:

a) neodmietol konať o vydaní uznesenia o tom, či k prevzatiu Ľ. K. do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu došlo zo zákonných dôvodov, hoci v zákonom predpísanej lehote bol pre konanie miestne príslušný Okresný súd v Trenčíne (§ 88 ods. 1 písm. d) Občianskeho súdneho poriadku),

b) ako nezákonné neodmietol zadržanie chorého, hoci o vydaní uznesenia o prípustnosti prijatia chorého konal po uplynutí lehoty predpísanej na vydanie takého uznesenia (§ 191b ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku),

c) v konaní o zákonnosti prijatia chorého nepreskúmal, či boli splnené podmienky § 23 ods. 5 písm. b) a § 24 ods. 3 zákona o starostlivosti o zdravie ľudu a v uznesení nerozhodol o tom, či chorý je obmedzený alebo vylúčený v styku s vonkajším svetom (§ 191d ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku); napriek neskúmaniu zákonom určených podmienok vydal uznesenie, že prijatie do ústavnej zdravotníckej starostlivosti je v súlade so zákonom,

d) neuskutočnil zákonom predpísané konanie o prípustnosti ďalšieho držania chorého v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu (§ 191d ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku),

e) neurčil dobu, na ktorú je prípustné ďalšie držanie v ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu (§ 191d ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku),

f) rozsudok vo veci prípustnosti ďalšieho držania v ústavnej zdravotníckej starostlivosti nevydal v zákonom predpísanej lehote (§ 191d ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku).

Preto Ústavný súd Slovenskej republiky rozhodol tak, ako je uvedené vo výroku.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok (čl. 133 Ústavy Slovenskej republiky).

V Košiciach dňa 15. septembra 1993